

Kjell Aspås:

«Elverumsfullmakten» 2. s. p.
og nye lærebøker.

På grunn av omveltningen i den høyere skole er der kommet nye lærebøker i historie. Jeg har ikke her tenkt å gi noen anmeldelse av eller foreta en gjen-nomgåelse av disse bøkene. Men det har slått meg med en viss forundring at det i et par av de bøkene jeg har kunnet kontrollere, finnes påstander som neppe er riktige. Jeg tenker i første rekke på det som fortelles om den såkalte Elverumsfullmakten av 9. april 1940.

I læreboken «Tid og samtid. Norsk historie etter 1870» av Terje Halvorsen, Tore Linné Eriksen og Knut Eriksen står det følgende: «De første dagene etter 9. april var preget av usikkerhet og rådvillighet. Regjeringen, Stortinget og kongefamilien kom seg ut av hovedstaden. Under et møte på Elverum vedtok Stortinget at regjeringen skulle ha rett til å treffe alle nødvendige beslutninger på egen hånd til Stortinget kom sammen igjen («Elverumsfullmakten»).» (S. 117 — uthevelsen gjort av meg.)

I Finn Holdens bok «Mot vår egen tid 1920—1945» blir det (på side 109) hevdet: «På flukten fra Oslo etter det tyske angrepet 9. april 1940 stanset kongen, regjeringen og Stortinget på Elverum. Her la stortingspresident C. J. Hambro i et ekstraordinært stortingsmøte fra en erklæring som ble vedtatt — «Elverumsfullmakten»»

(Uthevelsen gjort her.)

I en noe eldre bok om «Norge under okkupasjonen» (1965) av Chr. A. R. Christensen, som skrev for «ungdom i skolen som utenfor», finner man følgende formulering: «(...) I huj og hast ble alle ført videre med et ekstrasatog til Elverum, der dagens tredje stortingsmøte ble holdt seint på kvelden. Det viktigste som skjedde der, var at Stortinget enstemmig gjorde dette vedtaket: (Uth. her.) — Så følger «vedtaket» i sitat, og Chr. A. R. Christensen konkluderer: «Dette er den såkalte Elverumsfullmakten.» (S. 32.)

Nu er det imidlertid fra flere hold blitt pekt på at det overhodet ikke fant sted noen avstemning over «Elverumsfullmakten»! At dette synes å være tilfelle, bekreftes av en rekke uttalelser og fremstillinger som er kommet etter krigen. (Bl. a. av stortingsmann Neri Valen i «Varden», Skien, 1. desember 1947.)

Siden det nu later til at «Elverumsfullmakten» skal bli stående i norsk offisiell historiskrievning som et enstemmig vedtak gjort av Stortinget, er det åpenbart lite man kan gjøre

med den ting. Allikevel synes jeg faktisk at jeg for artighets skyld vil be «Skoleforum» — som jo har en viss utbredelse blant dem saken bør angå — om å gi meg anledning til å fremkomme med en «motforestilling» som bygger på et noe annet syn. En av de klareste og mest oversiktlige utredninger jeg har funnet i mine studier av krig, okkupasjon og «rettsoppgjør», er skrevet av juristen C. H. B. Benneche. Han sier bl. a.:

«De anordninger og resolusjoner som Nygaardsvoldregjeringen utga under krigen i Norge fra 9. april til 7. juni 1940 og som de tidligere regjeringsmedlemmer etter flukten til England fortsatte med å utgi fra London i tiden 3/7 1940 til 9/3 1945 ble først gjort bekjent for nordmennene etter at det såkalte justisdepartement p. t. London i april 1945 hadde latt trykke et hefte betitlet «Samling provisoriske anordninger, kg. res. m. v. 1940—1945.»

«Samlingen (sier Benneche videre) innledes med et såkalt stortingsvedtak — siden kalt Elverumsfullmakten — i følgende lydelse: «1940, 9. april, stortingsvedtak (på Elverum) som enstemmig gir regjeringen fullmakt til å gjøre alle de vedtak som er påkrevd for å vareta rikets interesser inntil Stortinget — etter samråd med regjeringen og presidentskapet kan bli sammenkalt på ny.»

«Ansette norske jurister (påpeker Benneche) med professor Skeie i spissen, og en rekke fremstående norske borgere sammen med dem, har betegnet Nygaardsvoldsregjeringens lovgivningsvirksomhet i England som ulovlig og uforpliktende for nordmennene.»

«Nygaardsvold, kretsen og deres tilhengere har derimot hevdet at virksomheten var fullt lovlig, idet den, som de påstod,

var hjemlet for det første i den generalfullmakt regjeringen fikk av stortinget på Elverum den 9. april 1940 og for det annet i den konstitusjonelle nødrett. Begge påstander er uberettiget.»

— — — På stortingsmøtet i Elverum spurte representanten Førre hvilken hjemmel man hadde i grunnloven for en beslutning av den art som her omhandles. Stortingspresident Hambro svarte da: «Stortinget bekrefter alene ved sin beslutning den generelle adgang til å gi provisoriske anordninger som regjeringen har i den tid da stortinget ikke er samlet» — — —

Benneche kommenterer denne uttalelse slik: «Presidentens forslag gikk altså ut på at stortinget skulle bekrefte den generelle adgang regjeringen hadde til å gi provisoriske anordninger.» Over forslaget, som for øvrig var helt overflødig i betraktning av grunnlovens § 17, ble det imidlertid ikke votert (jfr. Moseid og Wrights uttalelser i Stortinget den 28/2 1946) og det kom derfor ikke til noe stortingsvedtak. (Uth. her.)

Jeg har altså nu kunnet hen-vise til tre fremstående politikere som alle sier at det ikke ble gjort noe stortingsvedtak — og videre underbygget med henvisning til en jurists kommentarer.

Og dermed er mitt ærend utført.

(SKOLEFORUM 1977)

«Skoleforum»
1977